

การปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

The Adaptation of People in Prevention and Mitigation Flooding in Thakhonyang Sub- District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province

พัชรา บุญมี¹ และ ดร.วนิดา พรมหล้า²

Patchara Boonmee and Dr. Wanida Phomlha

บทคัดย่อ

ภัยพิบัติจากธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละปีทั่วโลกทำให้เกิดความสูญเสียทั้งร่างกาย ชีวิตและทรัพย์สินอย่างมหาศาล ทั้งที่ในปัจจุบันมีการพัฒนาวิทยาการเพื่อลดความสูญเสีย แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ สำหรับภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และก่อให้เกิดความเสียหายมากและบ่อยครั้งที่สุด คือ อุทกภัย ซึ่งการเกิดอุทกภัยนั้น นอกจากสาเหตุที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติแล้ว การกระทำของมนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดอุทกภัย เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การวางผังเมืองอย่างไม่ถูกหลักโยธาธิการ หรือการเติบโตของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการให้ความรู้ในการเตรียมการป้องกัน การสร้างความตระหนักถึงการพิทักษ์ดูแลชีวิตและทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนนั้น ถือว่ามีความสำคัญในการช่วยบรรเทาความรุนแรง ลดความสูญเสียจากอุทกภัยอย่างมาก

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษา สภาพปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือตัวแทนประชาชนที่มีประสบการณ์ และเคยประสบอุทกภัยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่าผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการปรับตัวในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ด้านการยอมรับความสูญเสียพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สามารถยอมรับได้เนื่องจากเป็นภัยธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนตามปกติ แต่ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนไม่สามารถยอมรับได้ แต่ไม่มีที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่นได้ ในส่วนด้านการลดความสูญเสียพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า มีการวางแผนและเตรียม

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครองวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม E-mail : yunnonnie613@gmail.com

Student, Master of Political Science (Politics), College of Politics and Governance, Mahasarakham University

² อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

PhD, Lecturer in Political Science (Politics), College of Politics and Governance, Mahasarakham University

ตัวในการลดความสูญเสีย เช่น ย้ายบ้านให้ห่างจากริมน้ำ และถมดินให้สูงขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ภาครัฐต้องช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและจริงจัง และต้องการให้ทางรัฐบาลจัดการน้ำได้ดีขึ้น เช่น ทำฝังกั้นน้ำลำน้ชี เป็นต้น นอกจากนั้นด้านการแสวงหาทางเลือกใหม่เพื่อบรรเทาความรุนแรงพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่ไม่ย้ายถิ่นฐานไปที่ใหม่ เนื่องจากอยู่อาศัยมาตั้งแต่เกิด และไม่มีเงินทุนเพียงพอ อีกทั้งมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น และรัฐควรมีการส่งเสริมการอบรม การผลิต แปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อให้ขายนอกฤดูกาล พัฒนารายได้ ให้มีอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำเกษตร อีกทั้งควรมีการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐในการทำเกษตรให้มากกว่านี้ และทำเป็นตัวอย่างอย่างเป็นรูปธรรม แต่มีผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนกำลังหาสถานที่เพื่อย้ายถิ่นฐานไปที่ใหม่

คำสำคัญ : การปรับตัวของประชาชน, การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย

Abstract

Natural disasters occur in each year around the world which has been cause of losses such as loss of body, life and property are enormous. Even though, the development of science to reduce losses has been occurred. But human beings cannot overcome nature. Flood is the most often natural disasters occur in Thailand. Nonetheless, human actions are a part of every disaster, such as deforestation, inappropriate urban planning or rapid urban growth. Therefore, educating the preparation of prevention and raising awareness of protecting life and property are considered to be important in helping to alleviate violence and reduce the loss of the flood.

The purpose of this research is to study and suggest about the difficulty on as well as the impact from the adaptation to prevent and recover from flood disaster of the people in Thakhonyang sub-district, Kantarawichai district, Maha Sarakham province. The people in this study represent those who have experienced and were in a flood disaster in the high-risk flooding area. The research instrument is the interview and analysis of data and information from the interview, comments, and suggestions, utilizing the Content Analysis approach, which is presented by narration.

The research results found that the adaptation to prevent and recover from flood disaster of the people in Thakhonyang sub-district, Kantarawichai district, Maha Sarakham province, on the aspect of loss acceptance, the most of interviewees can accept the loss since it is caused by natural disaster, and is able to normally participate in the community activities; while some of interviewees cannot accept the loss due to the lack of residence. On the aspect of minimizing the loss, the interviewees plan and prepare to minimize the loss, for example, moving away from the river bank and building the house on a higher ground or leveling up the ground for building the house.

However, the interviewees would like the public sector to continuously and affirmatively support, and better the water management such as building the levee. Moreover, the aspect of acquiring new options to alleviate the seriousness of the loss, the interviewees state that they would not move anywhere because they have been living in the area since they were born, and they do not have enough capital to do so. Also technology should be used in production to increase the products. Furthermore the Government should support the training on production and agricultural product processing to increase people's revenue. Apart from that interviewees state that the public sector should provide more support on and tangible sample of how to do the agriculture. On the other hand some of interviewees are looking for new area to settle down.

Keywords : Adaptation, Prevention and Mitigation Flooding

บทนำ

ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยประสบกับปัญหาอุทกภัยเป็นประจำและเกิดขึ้นทุกปี นับเป็นภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ประเทศมากที่สุดโดยมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงพาดผ่านภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบกับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดปกคลุมทะเลอันดามันและอ่าวไทย ทำให้ฝนตกหนักและเกิดน้ำท่วมในหลายจังหวัด ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สิ่งสาธารณประโยชน์และทรัพย์สินของประชาชนได้รับความเสียหาย และในระยะหลังปัญหาอุทกภัยเริ่มมีความรุนแรงมากขึ้น มีมูลค่าความเสียหายสูงมากขึ้น ตั้งแต่ปี 1989-2013 ประเทศไทยได้จัดให้มีการช่วยเหลือด้านอุทกภัย คือ ให้ความช่วยเหลือด้านเงินสงเคราะห์จำนวน 54,546,126,795 บาท เครื่องอุปโภคบริโภค 20,143,630 ชุด เครื่องสูบน้ำ 24,601 เครื่อง และเรือท้องแบน 27,228 ลำ (Department of Disaster Prevention and Mitigation. 2013)

จังหวัดมหาสารคามเป็นอีกพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่ประสบปัญหาอุทกภัย โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนของทุกปี เนื่องจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และความกดอากาศต่ำและลมพายุก่อตัวพาดผ่านพื้นที่ทำให้เกิดฝนตกหนัก ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดมหาสารคามเป็นพื้นที่ราบลอนคลื่น ไม่มีภูเขา ลาดจากทิศตะวันตกและทิศเหนือลงไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ระดับความสูงระหว่าง 130-230 เมตร ระดับน้ำทะเลปานกลาง อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูลซึ่งมีแม่น้ำชีเป็นแม่น้ำสำคัญไหลจากทิศตะวันตกอำเภอกุสุมาลย์ ผ่านอำเภอกันทรวิชัย อำเภอมือและไหลไปทางทิศตะวันออกเข้าจังหวัดร้อยเอ็ด และมีลำน้ำที่สำคัญอีก คือ ลำพังซูลไหลผ่านกิ่งอำเภอกุตุรง อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก และอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย ลำเตาไหลผ่านอำเภอลำปุม ลำลับพลาไหลผ่านอำเภอยักษ์ภูมิพิสัย ลำเสียว มีจุดกำเนิดที่หนองบ่อ อำเภอบรบือ ไหลผ่านอำเภอลำปุม อำเภอบุบผา อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย อำเภอยักษ์วิสัย ห้วยคเคางไหลผ่านอำเภอมือมหาสารคามลงสู่แม่น้ำชีที่บ้านท่าตูม นอกจากนี้ยังมีหนอง บึง ลำห้วยและกุดตามธรรมชาติในท้องที่

อำเภอต่างๆ จำนวนมาก เช่น แก่งเลิงจาน อำเภอเมืองมหาสารคาม บึงกุย บึงบอน อำเภอโกสุมพิสัย หนองบัว อำเภอกันทรวิชัย หนองบ่อ อำเภอบริบูรณ์ ห้วยค้อ อำเภอนาเชือก หนองแสง อำเภอนาโพธิ์ จังทำให้เมื่อมีฝนตกหนัก ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำในเขตจังหวัดมหาสารคามสูงขึ้น ทำให้เกิดการไหลล้นเข้าท่วมพื้นที่ และความรุนแรงจะเพิ่มมากขึ้นถ้าระดับน้ำในแม่น้ำชีหนุนสูง เพราะทำให้การระบายน้ำไม่สะดวก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดมหาสารคาม และสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนอย่างยิ่ง (Department of Public Works and Town & Country Planning. 2010) เป็นช่วงเกิดภาวะน้ำท่วมอย่างหนักของจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ทั้งหมด 13 อำเภอ 123 ตำบล 1,804 หมู่บ้าน ประชากร 955,644 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 3,307,302 ไร่ มีพื้นที่เสี่ยงภัยต่อการถูกน้ำท่วม 4 อำเภอ 26 ตำบล 186 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.31 ของพื้นที่ทั้งหมด คือ อำเภอโกสุมพิสัย จำนวน 11 ตำบล 102 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 44.15 ของพื้นที่ อำเภอเชียงยืน จำนวน 5 ตำบล 26 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 22.41 อำเภอ กันทรวิชัย จำนวน 4 ตำบล 28 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 15.30 ของพื้นที่ และอำเภอเมืองมหาสารคาม จำนวน 6 ตำบล 30 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 16.21 ของพื้นที่ และในปี 2013 จังหวัดมหาสารคามเกิดสถานการณ์อุทกภัยจำนวน 3 อำเภอ 16 ตำบล 76 หมู่บ้าน ผู้ประสบอุทกภัยจำนวน 1,732 คน จาก 431 ครัวเรือน ซึ่งในจำนวนผู้ประสบภัยมีผู้เสียชีวิตจำนวน 2 ราย (Office of Disaster Prevention and Mitigation, Mahasarakham Province. 2013)

พื้นที่อำเภอกันทรวิชัย พื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย โดยเฉพาะตำบลท่าขอนยางซึ่งมีพื้นที่ติดกับลำน้ำชีนั้น ประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำและเริ่มมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2014 เกิดสถานการณ์อุทกภัยในพื้นที่อำเภอกันทรวิชัยจำนวน 6 ตำบล 53 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 28.96 และราษฎรได้รับความเดือดร้อน พื้นที่และทรัพย์สินทางการเกษตรได้รับความเสียหายจำนวน 6,614.75 ไร่ ซึ่งในเขตพื้นที่ตำบลท่าขอนยางเกิดอุทกภัยจำนวน 9 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 13 คิดเป็นร้อยละ 60 (Office of Disaster Prevention and Mitigation, Mahasarakham Province. 2014) เนื่องจากลักษณะภูมิศาสตร์และที่ตั้งของหมู่บ้านดังกล่าวอยู่ติดกับแม่น้ำชี จึงทำให้ประสบอุทกภัยเป็นประจำ และได้รับความเสียหายจากอุทกภัยมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นที่ประสบภัยพร้อมกัน อีกทั้งปัญหาน้ำท่วมดังกล่าวส่งผลกระทบต่อปรับตัวของประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น ความไม่พร้อมของที่อยู่อาศัยในการรองรับอุทกภัยที่จะเกิดขึ้น การไม่มีอาชีพเสริมในช่วงเกิดภาวะอุทกภัย เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งด้วยเหตุนี้จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนที่อาจจะลดลง เป็นต้น ดังนั้นเพื่อบรรเทาความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเกิดอุทกภัยครั้งใหม่ของประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัย งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยถึงภัยพิบัติที่เกิดจากอุทกภัย โดยมุ่งเน้นศึกษาการให้ความช่วยเหลือภายหลังการเกิดอุทกภัยจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องในการป้องกันภัยจากอุทกภัย อันเป็นประโยชน์ในทางวิชาการการวางแผนในการป้องกันภัยและลดความรุนแรงจากอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นการลดความเสียหายทางด้านทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย สัตว์เลี้ยง พื้นที่การเกษตรและชีวิตของมนุษย์รวมถึงการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมหลักจากการเกิดภัยพิบัติ โดยเฉพาะภัยพิบัติที่เรียกกันว่า “อุทกภัย” ซึ่งเกิดขึ้นอย่างซ้ำซากในประเทศไทยและทั่วโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับตัวของเกษตรกรในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยผู้ดำเนินการวิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง เพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อม วิธีการนี้จะสนใจข้อมูลด้านความรู้สึนึกคิด ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของบุคคล ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเป็นวิธีการหลักในการเก็บข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Supang Chantavanich. 2005) เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ในการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และทราบถึงการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sample) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัย และลักษณะกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Suraphon Promgun. 2011) โดยทำการคัดเลือกจากตัวแทนประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร และเคยประสบอุทกภัยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย คือพื้นที่หมู่ที่ 1,2,3,4,5,6,10,11,13 ในเขตพื้นที่ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 27 คน โดยคัดเลือกตัวแทนจาก 9 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 13) หมู่บ้านละ 3 คน

ผลการวิจัย

การวิจัยการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

การวิจัยนี้ทำการคัดเลือกจากตัวแทนประชาชนที่มีประสบการณ์ และเคยประสบอุทกภัยซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย จำนวน 27 คน โดยคัดเลือกตัวแทนจาก 9 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 13) หมู่บ้านละ 3 คน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้คัดเลือกมานั้น ล้วนแต่เคยเผชิญสภาวะอุทกภัยมาเป็นระยะเวลานาน ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะทำให้ผู้วิจัยทราบถึงการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด

มหาสารคาม และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำไปเป็นแนวทางประกอบการวางแผนพัฒนาเป็นนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อสร้างความปลอดภัย ลดความเสี่ยง และลดความเสียหายที่จะเกิดจากอุทกภัยให้แก่ประชาชน จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 27 คน จะแยกเป็นเพศชาย 22 คน เพศหญิง 5 คน อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 40 – 50 ปี 18 คน ช่วงอายุระหว่าง 51 – 60 ปี 7 คน และช่วงอายุ 61–70 ปี 2 คน

2. การปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย

พบว่า การปรับตัวการปรับตัวในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 3 ด้าน

ด้านการยอมรับความสูญเสีย ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า สามารถยอมรับได้เนื่องจากเป็นภัยธรรมชาติ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนตามปกติ จำนวน 21 คน และไม่สามารถยอมรับได้ แต่เพราะไม่มีที่ที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่นได้ จำนวน 6 คน

ด้านการลดความสูญเสีย ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า มีการวางแผนและเตรียมตัวในการลดความสูญเสีย เช่น ย้ายบ้านให้ห่างจากริมน้ำ และถมดินให้สูงขึ้น เป็นต้น จำนวน 13 คน ภาครัฐต้องช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องและจริงจัง และต้องการให้ทางรัฐบริหารจัดการน้ำได้ดีขึ้น เช่น ทำฝังกั้นน้ำลำน้้ำขึ้น เป็นต้น จำนวน 11 คน ร่วมแสดงความคิดเห็นช่วยกันแก้ไขปัญหา ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่เสมอ จำนวน 11 คน ร่วมกับคนในหมู่บ้านเฝ้าระวัง ดูเครื่องวัดปริมาณน้ำฝนและแจ้งให้คนในหมู่บ้านทราบ จำนวน 10 คน และร่วมกับชุมชนปลูกป่า และถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังช่วยกันรักษาป่า จำนวน 5 คน

ด้านการแสวงหาทางเลือกใหม่ ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่า ไม่ย้ายถิ่นฐานไปที่ใหม่เนื่องจากอยู่อาศัยมาตั้งแต่เกิด และไม่มีเงินทุนเพียงพอ จำนวน 22 คน นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น จำนวน 19 คน รัฐควรลดค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตร พยายามปรับปรุงพันธุ์พืชที่มีให้ผลผลิตสูงสุด จำนวน 18 คน ให้มีการอบรม การผลิต แปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อให้ขายนอกฤดูกาล จำนวน 16 คน พัฒนารายได้ ให้มีอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน จำนวน 16 คน ขอความช่วยเหลือจากภาครัฐในการทำเกษตรให้มากกว่านี้ และทำเป็นตัวอย่างอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 13 คน สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 11 คน และกำลังหาสถานที่ เพื่อย้ายถิ่นฐานไปที่ใหม่ จำนวน 5 คน

ในการแสวงหาทางเลือกใหม่นั้น จะเห็นได้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่นั้น มีความคิดเห็นว่าไม่สามารถย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใหม่ได้ จึงให้ความสำคัญในการแสวงหาทางเลือกในการทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนั้นจึงต้องหาแนวทางในการเพิ่มผลผลิต โดยนำเทคโนโลยีใหม่ๆ วิธีการปลูกพืช แปรรูปผลผลิต หรือการหาอาชีพเสริม เพื่อทำให้ลดผลกระทบด้านรายได้ อีกทั้งยังต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างอาชีพทดแทน การให้ความรู้ด้านพัฒนาการทำเกษตรกรรม หรือการช่วยเหลือราคาของผลผลิตจากการเกษตร เพื่อเป็นการลดผลกระทบจากอุทกภัย

จากการสัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่า คำให้สัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ประสบอุทกภัย ซึ่งในด้านการยอมรับความสูญเสีย ประชาชนสามารถยอมรับความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้น และพร้อมที่จะเผชิญและรับมือความรุนแรงจากอุทกภัย โดยส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม แต่อย่างไรก็ตามก็มีประชาชนบางส่วนที่ไม่ยอมรับความสูญเสียจากผลกระทบของอุทกภัย แต่ก็ไม่สามารถย้ายที่อยู่อาศัยได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ ขาดแคลนทั้ง

ทุนทรัพย์และไม่มีพื้นที่ใหม่ที่จะสามารถย้ายไปอยู่อาศัยได้ เนื่องจากทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย พื้นที่ประกอบอาชีพได้รับความเสียหายจากอุทกภัย ทำให้ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอสำหรับการย้ายที่อยู่ออาศัยไปตั้งรกรานยังที่อื่นได้ นอกจากนี้ยังพบว่า พื้นที่อยู่อาศัยเดิมเป็นพื้นที่ที่อยู่ออาศัยตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย และอยู่อาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ หรือเครือญาติอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน จึงยังคงมีความผูกพันอยู่กับที่อยู่ออาศัย เพื่อนบ้านและวิถีเก่าที่เคยเป็นอยู่ แตกนอกเหนือจากเหตุผลข้างต้นที่ทำให้ประชาชนยอมรับความสูญเสียที่เกิดขึ้น และยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิม คือ ประชาชนเชื่อว่า หากมีอุทกภัยเกิดขึ้น พวกเขาจะยังคงได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชนเช่นเคย และพื้นที่ทำการเกษตรเดิมยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ถ้าย้ายไปอยู่ที่อื่น กลัวว่าพื้นที่ทำการเกษตรอาจจะไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนพื้นที่เดิม จึงทำให้ประชาชนยังคงอาศัยอยู่ที่เดิม เนื่องจากด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต อีกทั้งอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรถูกน้ำท่วม ทำให้ไม่สามารถทำการปลูกพืชได้ หรือหากเกิดน้ำท่วมระหว่างปลูกพืชทำให้พืชพันธุ์เกิดความเสียหาย ไม่ได้ผลผลิตตามต้องการ จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ลดลง ทำให้ขาดรายได้เพื่อดำรงชีพ อีกทั้งด้านที่อยู่ออาศัย หากบ้านเรือนได้รับความเสียหายจากอุทกภัย ผู้ประสบอุทกภัยอาจจะขาดแคลนทุนทรัพย์ในการซ่อมแซมที่อยู่ออาศัยที่ได้รับความเสียหาย

ด้านการลดการสูญเสียจากการเกิดอุทกภัย ประชาชนมีการวางแผนและเตรียมตัวรองรับความพร้อมเผชิญกับสถานการณ์อุทกภัยที่อาจจะเกิดขึ้น อีกทั้งมีการระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการพยากรณ์อากาศจากรัฐ และสื่อทุกช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางเสียงตามสายประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน วิทยุชุมชน โทรทัศน์ พร้อมทั้งมีการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนในการช่วยกันเฝ้าระวัง ตรวจสอบปริมาณน้ำฝนและเป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อประชาชนในชุมชนสามารถที่จะเตรียมความพร้อมให้ทันต่อสถานการณ์ หรือมีการอพยพไปยังสถานที่ที่เตรียมเพื่ออยู่อาศัยชั่วคราว แต่อย่างไรก็ตามประชาชนยังมีความเห็นว่า ภาครัฐยังคงต้องให้ความช่วยเหลือ และมีการบริหารจัดการน้ำให้ดีขึ้น เช่น การทำพนังกั้นลำน้ำชี การวางท่อระบายน้ำเพิ่มเติมเพื่อลดน้ำท่วม เป็นต้น และรัฐมีการให้ความช่วยเหลือทันทั่วถึงที่ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยมีการให้ความช่วยเหลือด้านเงินชดเชย ผู้ประสบอุทกภัย ซึ่งจำนวนเงินชดเชยที่ได้รับมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น รวมถึงเครื่องบริโภคอุปโภค ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน แต่ในบางครั้งสิ่งของที่บรรจุในถุงยังชีพก็ไม่สามารถนำมาอุปโภคบริโภคได้ เพราะหมดอายุ นอกเหนือไปจากนั้น ประชาชนมีการรณรงค์ปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นการช่วยบรรเทาความสูญเสียจากอุทกภัย เนื่องจากต้นไม้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยชะลอการไหลของน้ำ และเป็นการป้องกันควบคุมน้ำตามแม่น้ำไม่ให้สูงขึ้นรวดเร็วจนล้นฝั่งกลายเป็นอุทกภัย

การแสวงหาทางเลือกใหม่เพื่อบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ถิ่นฐานเดิม และไม่ย้ายไปยังสถานที่อื่นที่ไม่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย หรือได้รับผลกระทบน้อยกว่า เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวข้างต้นที่ว่า ที่อยู่อาศัยเดิมนั้น เป็นที่อาศัยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ อีกทั้งปัจจัยทางด้านเงินทุนก็มีไม่เพียงพอต่อการย้ายถิ่นที่อยู่ออาศัย จึงทำให้ประชาชนต้องมีการดำเนินการหาแนวทางวิธีที่จะสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมได้ โดยหากได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ก็ต้องได้รับความสูญเสียอย่างน้อยที่สุด ซึ่งประเด็นที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งผลกระทบต่อรายได้ และการดำรงชีวิตทั้งตนเองและครอบครัว อาชีพใน

พื้นที่ตำบลท่าขอนยางส่วนใหญ่ คือ เกษตรกรรม ดังนั้นประชาชนในชุมชนจึงมีการแสวงหาแนวทาง วิธีที่จะเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นจากการผลิต ปุ๋ยพืชพันธุ์ในฤดูฝนที่อาจจะมีสภาพอากาศแปรปรวนจนถึงขั้นเกิดอุทกภัย การแสวงหาแนวทางใหม่นั้น ชุมชนได้มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ปรับปรุงพืชพันธุ์ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น และมีการแปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อให้ขายนอกฤดูกาล อีกทั้งมีการขอรับการฝึกอบรมอาชีพเสริมจากภาครัฐ นอกเหนือจากการทำเกษตร เพื่อเป็นการพัฒนารายได้ให้มีจำนวนมากขึ้น นอกจากนั้นมีการขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ ในการให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากผลผลิตที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย อาจจะมีคุณภาพลดลง ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ จึงขอให้ภาครัฐให้การช่วยเหลือการประกันราคา หรือหาตลาดระบายผลผลิตทางการเกษตร แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีประชาชนบางส่วนมีความต้องการย้ายที่อยู่อาศัย ย้ายพื้นที่ทำมาหากินไปยังสถานที่อื่นที่ไม่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย

3. ข้อเสนอแนะการป้องกันและบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้มีการให้ข้อเสนอแนะการป้องกันและบรรเทาความรุนแรงจากอุทกภัย เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบการวางแผนการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่ประชาชน ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาเป็นนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนดังนี้

- 1) การเตรียมการรับมือกับน้ำท่วมล่วงหน้าโดยไม่ต้องรอให้เกิดเหตุ เช่น การแจกทรายและกระสอบควมดำเนินการโดยเร่งโดยไม่ต้องรอให้น้ำท่วมก่อนถึงจะดำเนินการ ซึ่งไม่ทันการณ์และเกิดขาดแคลนเมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมขึ้น
- 2) มีการวางแผนงาน การระดมความคิดเห็นจากประชาชนหรือการศึกษาดูงานในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งจะทำได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดี
- 3) ควรมีการจัดการระบบเหมืองฝาย เช่น การเปิดปิดประตูน้ำ การดูแลบำรุงรักษาเหมืองฝาย ให้อยู่ในการดูแลของคนที่อยู่ในพื้นที่
- 4) ลงมือปฏิบัติโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเหตุอุทกภัยก่อนฤดูฝน เช่น การสร้างคันกันตลิ่งพัง การซ่อมแซมเหมืองฝาย การขุดลอกคูคลอง เป็นต้น จะช่วยลดความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ถึงแม้จะไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้แต่ลดผลกระทบก็เพียงพอ
- 5) ควรมีโครงการก่อสร้างที่สามารถป้องกันการพังทลายของตลิ่งลำน้ำได้ เช่น การเรียงหิน การสร้างถนนเลียบลำน้ำ หรือการสร้างอ่างเก็บน้ำหรือแก้มลิงผันน้ำซึ่งสามารถเก็บน้ำได้ในกรณีที่มีน้ำหลากมาและสามารถนำกลับมาใช้ในฤดูแล้ง
- 6) หากไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ควรจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบน้ำท่วมกัดเซาะที่ดิน และมีโครงการในการปรับปรุงที่อยู่อาศัยของผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่ำให้ยกสูงพ้นจากระดับน้ำท่วม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอุทกภัย และเป็นระยะเวลานานนั้น เนื่องจากการปล่อยน้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ อีกทั้งปริมาณน้ำจากจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งน้ำจะไหลมาลงที่แม่น้ำชี แต่การปล่อยน้ำในเขื่อนของทั้งสองแห่งจะทำให้ในระยะเวลา

ใกล้เคียงกัน ดังนั้นทำให้ปริมาณมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะรับได้ส่งผลให้เกิดน้ำท่วม จึงเห็นว่าควรมีการวางแผนร่วมกันในการระบายน้ำของแต่ละเขื่อน เพื่อให้มีการระบายน้ำในช่วงเวลาที่เหมาะสมและเป็นระบบ จะเป็นการช่วยลดสภาวะการเกิดอุทกภัยของพื้นที่ปลายน้ำ และลดความสูญเสียที่อาจจะเกิดขึ้น และผลการวิจัยของ Srisuporn Srisuparb (2001) ได้ทำการศึกษาการบรรเทาอุทกภัยเทศบาลหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา วันที่ 21 -25 November 2000 จากการศึกษาพบว่า การสร้างเขื่อนหรือกำแพงจะช่วยการผันน้ำ ปรับทางน้ำเพื่อจะส่งผลให้เกิดการระบายน้ำได้ดีขึ้น และทำให้ไม่เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ ดังนั้นการเตรียมความพร้อมโดยการสร้างสิ่งก่อสร้างนั้นถือเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่จะต้องส่งผลต่อการปรับตัว เนื่องจากหากมีการเตรียมความพร้อมรองรับสถานการณ์ที่ดีแล้ว ผลกระทบและความสูญเสียจากอุทกภัยก็อาจจะบรรเทาลง และทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่นั้น มีการปรับตัวเพื่อที่จะสามารถอยู่อาศัยในพื้นที่ที่อาจจะเกิดอุทกภัยได้

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะอุทกภัยในพื้นที่ตำบลท่าขอนยางนั้น จากการศึกษาผู้วิจัยเชื่อว่าเกิดจากการบุกรุกเส้นทางเดินของน้ำในพื้นที่ต่างๆ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เช่น การถมที่ดินขวางทางเดินของน้ำ การสร้างถนนขวางทางน้ำ และรวมไปถึงการก่อสร้างอาคารและที่อยู่อาศัยในบริเวณทางเดินของน้ำ ซึ่งส่งผลกระทบให้การระบายน้ำตามธรรมชาติไม่สะดวกจึงเกิดสภาวะน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน และการที่จะแก้ไขปัญหาดังนี้ได้ก็ต่อเมื่อทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างแท้จริง เพราะหากทำเป็นแค่บางพื้นที่ก็ยากที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างสิ้นเชิง โดยหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในการวางแผนผังเมือง เช่น สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง เทศบาลตำบลท่าขอนยาง มีการวางแผนผังเมืองที่เอื้อต่อการระบายน้ำ รวมถึงการอนุญาตให้สร้างหรือต่อเติมบ้าน ตึก อาคาร ที่ไม่ขวางต่อการระบายน้ำ อีกทั้งการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนตั้งแต่เยาวชนในการไม่รื้อล้าหรือทำการใดที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากการศึกษาการปรับตัวของประชาชนในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัยนั้น เมื่อนำมาศึกษาตามกรอบแนวคิดของเบอร์ตันและเคตส์ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการปรับตัวภายหลังการเกิดอุทกภัยของประชาชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1) การยอมรับความสูญเสีย ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงเกิดอุทกภัย คือ ไม่ต้องการย้ายไปอาศัยที่อื่น ถึงแม้ว่าที่อยู่อาศัยนั้นจะประสบอุทกภัยซ้ำซากก็ตาม

2) การลดความสูญเสีย ประชาชนยังต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านการให้ความรู้ในการป้องกันและลดความเสียหายจากอุทกภัย การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร การสร้างคันกันน้ำตามแนวของลำน้ำซีกเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถลดความเสียหายจากอุทกภัยได้ ดังนั้นภาครัฐควรมีการวางแผนนโยบายร่วมกับการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ เพื่อได้ทราบถึงปัญหาจริงที่เกิดขึ้นและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

3) การแสวงหาทางเลือกใหม่ หลังจากเกิดอุทกภัย ประชาชนต้องการให้ภาครัฐให้ความช่วยเหลือด้านการฟื้นฟูภายหลังจากภัยสิ้นสุด ไม่ว่าจะเป็นการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย พื้นที่การเกษตรที่ได้รับ ความเสียหาย รวมถึงการสร้างอาชีพเสริมเพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม หากพื้นที่ทำมาหากินได้รับความเสียหาย หรือการแนะนำเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ที่สามารถปรับปรุงพันธุ์พืชที่มีให้ผลผลิตสูงสุดให้มีการอบรม การผลิต แปรรูปสินค้าเกษตร เพื่อให้ขายนอกฤดูกาล อีกทั้งพื้นที่ที่มีความเสี่ยงเกิดอุทกภัยในทุกๆ ปี ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเกิด อุทกภัย ไม่ว่าจะเป็น

จะเป็นด้านที่อยู่อาศัย พื้นที่ที่จะอพยพไปพักเมื่อเกิดอุทกภัย เครื่องอุปโภคบริโภค หรือการวางแผนการทำการเกษตรในช่วงฤดูกาลมรสุม หรือวิธีการที่จะส่งผลให้ได้รับผลกระทบและความเสียหายจากอุทกภัยมากที่สุด เนื่องจากการรอรับความช่วยเหลือจากรัฐอาจจะไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หรือไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่

ผลการวิจัยสอดคล้องกับ Sitthisak Thoathuree (2003) ได้ศึกษาการรับรู้และการปรับตัวของประชาชนบ้านน้ำก้อภายหลังเกิดภัยพิบัติจากอุทกภัย ในปี 2001 พบว่า ผู้ประสบภัยมีการย้ายถิ่นฐานไปอาศัยในพื้นที่ใหม่ เนื่องจากพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตรเดิมได้รับความเสียหายจากการเกิดอุทกภัย ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านพื้นที่การอยู่อาศัยและพื้นที่การประกอบอาชีพมีผลต่อพฤติกรรมการปรับตัวเช่นเดียวกัน เนื่องจากหากไม่สามารถฟื้นฟู ปรับปรุงพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ประกอบอาชีพเดิมให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้แล้ว การย้ายถิ่นฐานไปพื้นที่ใหม่ก็เป็นทางเลือกที่อาจจะทำให้การดำรงชีวิตเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นหากประชาชนมีการรับรู้ทั้งด้านสาเหตุ ด้านความรุนแรง และด้านการบรรเทาของการเกิดอุทกภัยแล้ว ก็จะส่งผลต่อการปรับตัวของประชาชน ให้เกิดการยอมรับความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น การหาแนวทางลดการสูญเสียเพื่อลดและบรรเทาผลกระทบจากการเกิดอุทกภัย อีกทั้งการที่ประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ที่เคยประสบอุทกภัยมีการปรับตัว ก็อาจจะส่งผลต่อประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงให้เกิดการปรับตัวในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นการหาแนวทางป้องกัน การลดความสูญเสีย การให้ความช่วยเหลือหากเกิดอุทกภัย กอปรกับ Manat Suwan (2005) ได้ศึกษาและวิเคราะห์การตอบสนองต่อพิบัติภัยของประชาชน : บทวิเคราะห์กรณีของประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่ามนุษย์ทุกชนชาติย่อมมีพฤติกรรมการตอบสนองต่อการเกิดภัยพิบัติ โดยเฉพาะภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติ และการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นหลังจากการเกิดภัยพิบัติแล้ว เนื่องจากได้เรียนรู้จากบทเรียน และประสบการณ์ที่เคยประสบมา อีกทั้งการตอบสนองต่อภัยพิบัติจะคำนึงถึงตนเองมาเป็นอันดับแรก ต่อมาคือครอบครัว ทรัพย์สิน และสุดท้ายคือชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านส่วนบุคคลก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อการตอบสนองการเกิดภัยพิบัติ และปัจจัยด้านชุมชนก็เป็นปัจจัยที่คนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญน้อยที่สุด ถึงแม้ว่าชุมชนจะเป็นส่วนที่ทุกคนมีส่วนร่วม หรือได้รับประโยชน์จากชุมชนก็ตาม อย่างไรก็ตาม หากมีการตอบสนองต่อการเกิดภัยแล้ว ย่อมมีการปรับตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้นปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการตอบสนองต่อการเกิดอุทกภัย อาจจะส่งผลต่อการปรับตัวได้เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอให้เห็นได้ว่า อุทกภัยเป็นอันตรายที่เกิดจากน้ำท่วมหรืออันตรายอันเกิดจากสภาวะที่น้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำ ลำธารหรือทางน้ำ ที่เกิดจากระดับน้ำปริมาณมาก จนท่วมล้นฝั่งหรือตลิ่งไหลท่วมบ้านเรือน ด้วยความรุนแรงของกระแสน้ำ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้สามารถที่จะลดความรุนแรงหรือผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยได้ หากมีการปฏิบัติที่เป็นการป้องกันและบรรเทาเพื่อลดผลกระทบจากอุทกภัย โดยให้ความสำคัญกับช่วงเวลาก่อนการเกิดอุทกภัย ขณะเกิดอุทกภัย และหลังจากเกิดอุทกภัย ก็จะช่วยลดความรุนแรงและผลกระทบจากความเสียหายจากการเกิดอุทกภัยได้

นอกจากนี้เมื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการการปรับตัวก็ทำให้เข้าใจถึงแต่ละพฤติกรรมที่มนุษย์ตอบสนองออกมา เมื่อเกิดสิ่งเร้าหรือเหตุการณ์หนึ่งๆ ย่อมมีการรับรู้และตอบสนองที่แตกต่างกันออกไป อันเป็นมาจากสิ่งแวดล้อมหรือพื้นฐานที่แตกต่างกันของบุคคล รวมถึงการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งเร้าหรือสภาวะนั้นๆ ที่เผชิญอยู่ หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปรับตัว ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การสื่อสารประชาสัมพันธ์ รวมไปถึงปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความคิด ความรู้สึกของแต่ละบุคคล ครอบครัว ทรัพย์สิน เป็นต้น ดังนั้นจึงสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการปรับตัวของประชาชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ซึ่งข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางประกอบการวางแผนการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยของจังหวัดมหาสารคาม หรือจังหวัดใกล้เคียงที่มีสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกัน ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาเป็นนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อสร้างความปลอดภัย ลดความเสี่ยง และลดความเสียหายที่จะเกิดจากอุทกภัยให้แก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยเพื่อการศึกษาค้นคว้าต่อไป ควรมีการศึกษาการเปรียบเทียบเรื่องการปรับตัว โดยศึกษาในเขตพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันหรืออยู่ในพื้นที่เสี่ยงอื่นที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัย เช่นเดียวกัน เพราะผลการศึกษาอาจแตกต่างกันออกไป เพราะถึงแม้จะมีพื้นที่ใกล้เคียงกันแต่ลักษณะทางภูมิศาสตร์ต่างกัน อาจจะมีการปรับตัวที่แตกต่างกันออกไปก็อาจเป็นได้ นอกจากนั้นควรมีการศึกษาในเรื่องการประเมินภาวะสุขภาพจิตของผู้ประสบภัยกับสภาวะการเกิดอุทกภัยซ้ำซาก แต่ในการศึกษานั้นต้องทำการเก็บข้อมูลในขณะที่กำลังเกิดสภาวะน้ำท่วมอยู่เพื่อให้ได้ข้อมูลในสถานการณ์อย่างแท้จริง จะทำให้เข้าใจภาวะสุขภาพจิตที่แท้จริงของผู้ประสบสภาวะอุทกภัย

เอกสารอ้างอิง

- Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2013). *Analysis and Evaluation of the Flood Situation*. Bangkok : Department of Disaster Prevention and Mitigation. [In Thai].
- Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2013). *Information on Flood and Mudslide Areas 2013*. Bangkok : Department of Disaster Prevention and Mitigation. [In Thai].
- Department of Public Works and Town & Country Planning. (2010). *The Study Project of Principles of Feasibility Study and Design Flood Protection System in Community Area, Mahasarakham Province*. Bangkok : Department of Public Works and Town & Country Planning. [In Thai].
- Manat Suwan. (2005). *The Response to the Natural Hazards' People : The Analysis Event's Thailand*. Chiang Mai : Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. [In Thai].

- Office of Disaster Prevention and Mitigation, Mahasakham Province. (2014). *Information of Flood Risk Areas*. Mahasakham : Office of Disaster Prevention and Mitigation, Mahasakham Province. [In Thai].
- Sitthisak Thoathuree. (2003). *Perception and Adaptation to Relieve from Floods Hazard of Ban Namkho's People 2001*. Master of Arts Independent Study (Human and Environment Management), Chiang Mai University. [In Thai].
- Srisuporn Srisuparb. (2001). *Flood Mitigation of Hat Yai Municipality, Songkla Province on 21 -25 November 2000*. Bangkok : Office of Water Management and Hydrology. [In Thai].
- Supang Chantavanich. (2005). *Qualitative Research Methodology*. 13th Edition. Bangkok : University. [In Thai].
- Suraphon Promgun. (2011). *Research Methods in Political Science*. Bangkok : Odeon Store. [In Thai].